

Bírálat egy bírálatról

A *Könyvtáros* ez évi első számában *Kadosa Árpád* igen részletes, néhol vitriolos hangú elemzést írt az *Iskolai könyvtárak* című, 1984-ben megjelent segédkönyvről. Feltételezem, hogy írása kapcsán többen ragadunk tollat (amint a szerkesztőség ezt várta is), mert bizony nem minden megállapítása időszerű, némelyik már 1984-ben sem volt az. Helyenként önmagának is ellentmond (például a bevezetésben és a záró mondatokban), előfordul, hogy evidenciákat kérdőjelez meg, néhol tárgyi tévedéssel találkozunk cikkében. Nemcsak az időszerűséggel, a szakszerűséggel is baj van tehát.

Éppen ezért nem egészen világos számomra, miért közölte – ha rövidítve is – a *Könyvtáros* a cikket; az pedig még kevésbé érthető, miért nem 1984–85-ben, miért éppen most. Két évvel ezelőtt – legalábbis a bírált segédkönyv megjelenési dátumát tekintve – időszerűbb lett volna közlése. [Ennek okairól lásd *Így állt össze... című*, lapunk élen megjelent írásunk ide vonatkozó megállapításait – a szerk.]. Még kevésbé értem a dolgot, ha az elmúlt években az iskolai könyvtári berkekben történt szemléletváltásra gondolok. Korábbi közművelődési könyvtári gyakorlatom alatt néhány alkalommal előadást tarthattam iskolai könyvtárosok tanfolyamain. Előfordult, hogy értetlenül álltam „a közművelődési könyvtárak így csinálják, de mi, iskolaiak amúgy...” tartalmú megjegyzések előtt. Mintha pusztán a szakmai kérdések megoldásának különbözősége igazolta volna az iskolai könyvtárügy létét, s mintha nem minden könyvtártípusra egyaránt vonatkoznának bizonyos jogszabályok, például a könyvtári törvényerejű rendelet vagy a 3/1975. KM–PM sz. együttes rendelet. Az utóbbi években e téren nagymértékű „enyhüléssel”, a könyvtártípusok örvendetes közeledésével találkozhattunk. Ennek következtében növekedhet a szakszerűség, ami az iskolai könyvtárak jelentős hányadára igazsággal ráfér; ugyanakkor

e tény megkönnyíti a két hálózat együttműködését, valamint annak belátását, hogy az egyik hálózatban évtizedek óta bevált módszerek a másikon sem árthatnak, és nem baj, ha raktári katalógus alatt ugyanazt értjük, vagy ha az országos szabványok alapján szerkesztjük katalógusainkat, és érdemes vezetni a csoportos leltárkönyvet... stb. Véleményem szerint ezt a szellemet képviseli a bírált mű is, s most *Kadosa Árpád* írásában mintha a *mindenáron* való különbözőség, a segédkönyvtől való, sokszor értelmetlen eltérés igénye kapott volna szót.

Részletesebben

A szerző számonkér bizonyos fogalomértelmezéseket, de nem értem, mit jelent ez a mondata: „Vajon miképpen vehetem leltárkönyvbe kötetési összegükkel együtt a naptári év végén leltárba vett folyóiratokat...?” Tudomásom szerint a folyóiratokat ideiglenesen, számonként vesszük nyilvántartásba, s ha megőrzésük mellett döntve bekötöttjük, csak azután kerülnek – tehát egyszer – leltárkönyvbe, az előfizetési és a kötetési árral együttesen! S ugyan miért lenne fölösleges a könyv történetével foglalkozó fejezet? Miért fontosabb *A könyv részei* című – a tanulók szempontjából? Egyáltalán: a szakmát tanuló könyvtárosról vagy az iskola tanulóiról van itt szó? A könyv *nem* az utóbbiak eligazodását szolgálja!

Ha a szerző módszerét követnénk mi is, visszakérdezhetnénk néhányszor. Jogosan említi *Batthyány Lajos* nevének hibás írását, de pontatlanságokat maga is elkövet: van *Magyar értelmező kéziszótár* és *A magyar nyelv értelmező szótára*, de eddig még nem jelent meg *A magyar nyelv értelmező kéziszótára* és a *Magyar nyelv helyesírási szabályai*. Ez utóbbi bizonyára *A magyar helyesírás szabályai* helyett került a szövegbe.

Ezek az apróságok azonban eltörpülnek a

szakmai tévedések mellett. Ilyen például az *elavult művek* és a *fölőspéldányok* egy kalap alá vétele. A két fogalom nemcsak más-más ok miatti törlést, hanem minőségi különbséget is jelent. Az *elavult mű* mindenütt elavult, megőrzése tehát – kivéve, ha muzeális érték, s történeti szempontból fontos lehet – nemcsak fölösleges, hanem káros is, mert félretájékoztathat (például egy jogszabálygyűjtemény). A *fölőspéldány* más könyvtárban (lehet, hogy éppen a szomszédos középiskolában) hiányozhat, s felajánlásához, körözéséhez is szükséges a szerző által kifogásolt, több példányos törlési jegyzék, amiből bizonyos esetben a hálózati központ is kap. Mindezt részletesen szabályozza a 3/1975-ös rendelet.

Meglepő Kadosa Árpád katalógusok körüli eszmefuttatása és magabiztossága. Miről is van itt szó? Az 1973-ban megjelent *Iskolai könyvtárosok alapfokú tanfolyama* című tananyagvázlatban (*Szerk. Szepesi Hajnal, Bp., OPKM*) olvasható: „... az iskolai könyvtár szakkatalógusának elkészítéséhez az ETO szisztémája alapján készült, úgynevezett *Könyvtári raktározási táblázatokat* használjuk.” Szerzőnk feltehetőleg ezt a módszert alkalmazza, csak azt nem értem, hogyan tudja a „szépirodalmi művek szerzői betűrendes katalógusából” kiemelni a törölt könyvek céduláját, több szerzős mű esetében mi a helyzet, és honnan tudja, maradt-e még példány az adott műből. Nem világos az sem, hogy a szakirodalmi művekről külön készül-e szerzői betűrendes katalógus? Ha igen, akkor mi történik olyan esetben, amikor egy műről a szerzője alapján nem tudjuk megállapítani: szakirodalomról vagy szépirodalomról van-e szó? Két katalógusban keresünk? *Ez* valóban fölösleges. Vagy egyszerűen ugyanarról a – raktári jelzettek szerinti, tehát – raktári katalógusról van szó, és nem elég, hogy a szakrendi elhelyezés jelei szerint besorolt cédulákat szakkatalógusnak fogjuk fel, még a Cutter-jelzettek sorrendje is azonos a szerzői betűrenddel?

A raktári és az olvasói katalógus már csak azért sem lehet azonos, mert eredendően más a funkciójuk! A raktári katalógus a dokumentum raktározásának megfelelően tagolt, feladata az állomány rendjének tükrözése, a behasonlítás segítése (csak innen tudhatom meg, elegendő példány van-e a műből). A raktári katalógus céduláin jelöljük ki, mely olvasói katalógusokba, hová osztunk be további lapokat, tehát törléskor ennek alapján emelhetők ki a feleslegessé vált kartonok. Végül: állomány-

ellenőrzéskor minden más módszernél biztosabb – ha jól szerkesztjük. A segédkönyv a raktári katalógusról kimondja, hogy „Minden dokumentum minden egyes példányáról raktári lapot kell készíteni!”, és a szemléltető példa a raktári lap adatai között az „egyedi leltári számot” is feltünteti. Tehát minden önálló nyilvántartási számmal ellátott dokumentum önálló raktári lapot kap. Ezért nem értem azt, amit Kadosa Árpád is kiemel: a leltári szám áthúzását. Igaz, ő ezt a kérdést „A törléssel kapcsolatos teendők a raktárban” című részben olvasta, szerintem „A törlés következményei a katalógusokban” alatt szerepel. Nagyobb gond itt az ő kérdésében megfogalmazottnál („Kinek jut eszébe a nem törölt könyvek leltári számának áthúzása?”) a segédkönyv önmagának ellentmondó megállapítása. Leltári számot akkor kell áthúzni, ha egy dokumentum több azonos példányát sajnálatos módon egyetlen raktári lap, és azon feltüntetett több leltári szám képviseli. Ez esetben a törölt leltári szám áthúzása szükséges, de ellentmond a fentebb idézett elvnek. E cím alatt kellett volna megemlíteni a törölt művek céduláinak az olvasói katalógusokból történő kiemelését, ennek módját és szükségességét is.

Visszatérve a raktári katalógus kérdésére: az *Iskolai könyvtárak fejlesztési útmutatója* éppen a fenti megfontolások miatt alapkatalógusnak elsősorban a *raktári*, továbbá a *letró* és a *szak-katalógust* nevezi meg – már 1984-ben is, amikor a *Könyv és Nevelés* 3. számában irányelvtervezetként jelent meg.

Kicsiségek?

Fölösleges azon vitatkozni, hogy az egyedi és a csoportos leltárkönyvben hová kerül a számlaszám. Már 1984-ben is új szabványok alapján készült leltárkönyveket kellett (volna) vezetni, ahol is az egyedi leltárkönyvben külön rovatot kap a gyarapodási nyilvántartás sorszám, vagyis a csoportos leltárkönyv megfelelő tételszáma. S végképp nem érthetünk egyet az „egyéb állománytestek” könyvtáron kivüliségével. Ezek az „apróságok” egyre fontosabbá válnak az oktatás-nevelés folyamatában, és nem mondhatunk le szakszerű, rendszeres gyarapításukról, nyilvántartásukról, feltárásukról. Fölösleges lenne ismét a fejlesztési útmutatót idéznem. Csak jelezni kívánom, hogy a segédkönyv egyik szerzője, *Győri Gáspár* épp e téren ért el elismert eredményeket.

Kétségtelen, hogy a nem hagyományos dokumentumok igen sok munkát és időt kívánnak, de a fáradság megtérül. Erőnket éppen arra kellene összpontosítani, hogy könyvtári kezelésük feltételei megvalósulhassanak (tárolás, a használat lehetősége, a könyvtáros időráfordítása stb.).

A fentiekkel nem a segédkönyv tökéletességét szeretném bizonyítani. Végigolvasva, tanfolyamon tankönyvként használva és használata már többször okozott gondot szerkezete, a kifejtések túl sommás vagy éppen bőbeszédű volta, és kifogásolható olykor szakmai szempontból is. De vajon Kadosa Árpád kritikája segítette-e, hogy egy hasonló célú kiadvány jobba lehessen, ha érzésünk szerint, s végső konklúzióját tekintve igenis *szubjektív hibajegyzékké* vált? Bizony nem. A segítő szándék

szisztematikus elemzés híján elvész, az elfogultság, a szakmai tévedések, és ismétlem: az időszerűtlen megállapítások nem használnak. A szerző egyébként sincs irigylésre méltó helyzetben! Két évig elfekvő írása szinte egy időben látott napvilágot a jóváhagyott fejlesztési útmutatóval (*Művelődési Közlöny*, 1986. 24. sz.), s ez, szemléletét több helyen időszerűtlennek teszi. [Lásd ismét a lapunk élén írottakat – *a szerk.*]

Veale ellentétben én abban bízom, hogy a Segédkönyv 1984-es megjelenése nem „elaltatja” a szakmai kérdések újabb végiggondolását, hanem – a segítő szándékú és hangsúlyozom: korrekt, lényeglátó észrevételek megvitatása és elfogadása után – igenis lehetővé teszi azt!

Román Éva

Sokunknak eredményesen segít a könyvtáros tanárok segédkönyve!

Először csodálkozva, majd elképedve, végül teljesen elkeseredve olvastam *Kadosa Árpád* írását (*Hogyan segít az Iskolai könyvtárak című segédkönyv?*) a *Könyvtáros* 1987. évi 1. számában. Nem értem, mi célja lehetett a szerzőnek, miért sorakoztatja fel felgyülemlett elégedetlenségét egyetlen kiadvány ellen, miért hibáztatja annak szerzőit azért, mert például más-más dátummal kell közölnünk a gyarapodási adatokat évenként (persze, ha csoportos leltárkönyve naprakész, akkor ez nem okozhat gondot), mert érvényes rendelkezés tiltja a többszörös térítési díj követelését, mert megyéje nem szervez az iskolai könyvtárosok részére autóbuzsós kirándulásokat – és így tovább.

Tíz éve látogatom *munkaközösségvezetőként* a főváros középfokú szakoktatási intézményeinek könyvtárait, és tapasztalatból mondhatom: mióta minden iskolában ott van a Fővárosi Pedagógiai Intézetnek a Kadosa Árpád által sommásan rossznak tartott kiadványa, *nekem lényegesen könnyebb a dolgom*. Nem kell látogatásaim és a tanfolyamok, továbbképzések, munkaközösségi összejövetelek alkalmával mindig mindent újra elmondani, csak utalni kell rá: nézzék meg a „kék könyvben” (mi így becézzük). Meg is nézik, fel is használják, s

talán ez is hozzájárul, hogy ne legyenek olyan iskoláink, ahol „az érettségizettek háromnegyedének nem került kezébe sem az etimológiai, sem a szinonimaszótár”; ahol „kivihetetlen” az oktatást szolgáló segédkönyvekből a tanórai munkához szükséges példányszám biztosítása; ahol a közlönyöket és a nem nyomtatott információhordozókat igazgatóhelyettesek és tanárok a szekrényükben őrzik, „hogy mindig kéznél legyenek”, de kinek a kezénél?

Nem értem, hogyan nevezhet általánosságban rossznak a szerző egy kiadványt, ha tulajdon cikkében annak hét fejezetéről írta le, hogy „igen jónak, hasznosnak találtam”, négy fejezetéről nem írt semmit, s csak a maradék, a könyvnek mintegy negyedét kitevő részből kiragadott példákra vonatkozóan írta le kifogásait.

Példaképpen válaszolok néhány kifogásra. A szerző feleslegesnek találja „mindjárt a mű első fejezetét”, amely a könyv, az írás, a könyvnyomtatás történetéről közöl ismereteket. Mint említettem, ez a kiadvány tanfolyami segédlet is, melyet állandóan használunk mind az alapfokú, mind a különböző szakmai-módszertani tanfolyamokon, így abból semmiképpen nem maradhattak ki az említett által-